

HENRIK IBSEN:

STRAHOVI

NASTANEK DRAME

- ob Nori so kritiki Ibsenu očitali, drama pomeni napad na zakon in da daje nasvet vsem razočaranim ženam, naj zapustijo svoje može in se osamosvojijo
- Ibsen je te kritike hotel zavrniti z novo tezo o tem, kakšne so posledice če žena ostane pri možu in ne ravna dosledno po svoji vesti
- Strahovi so izšli leta 1881
- spadajo v naturalistično fazo Ibsnovega ustvarjanja
- še huje kot prej napade družbo zaradi lažnivega videza »da so vse okrog nas sami strahovi, nikjer ni odkritosti, svetlobe.«
- kritika te drame ni razumela, izšla je le v knjižni izdaji, bila hitro pokupljena
- razglašena za najbolj nemoralno sodobno dramo
- prva uprizoritev l. 1882 v Chicagu
- uprizorjena v Evropi leta 1889 v gledališču Die freie Buhne v Berlinu, nato istega leta tudi v pariškem gledališču Antoine

NASLOV

- simbolen, upodobitev tematike in vsebine drame
- v izvirniku »gengangere«, pomeni vračajoči se, duhovi, strahovi, prikazni, povratniki
- neprestano pričujoči spomini na stotnika Alvinga, v pogovorih je še vedno živ, dokazi o njegovi izprijenosti – strahove, ki se plazijo po hiši čuti mati, ko slučajno sliši kako Oswald v sosednji sobi zalezuje Regine (ne ve da je njegova polsestra), prav kakor je stotnik Alving, ko je bil živ, zalezoval Reginino mati Johanno
- družbene konvencije, ki od žene zahtevajo brezpogojno vdanost možu, brez pravice do spoštovanja njenega človeškega dostojanstva – družba zahteva, da žena navzven kaže idealno uravnovešenost, tudi če s tem povzroči svojo in otrokovo nesrečo

KRITIČNA REALISTIČNO – NATURALISTIČNA DRAMA

- TRADICIONALNA DRAMA- več zaporednih dogodkov, ki bistveno spremenijo začetno stanje: Oswald nadleguje Regine; spoznanje, da je Oswald bolan; izbruh možganske paralize, zasnova, zaplet, vrh, razplet, razsnova
- TEZNA DRAMA- jasno izražena ideja
- KRITIČNA – kritika meščanske dvojne morale
- REALISTIČNE PRVINE-realistično prizorišče, človek se bori za lepše življenje
- NATURALISTIČNE PRVINE- prikazovanje vsakdanjega življenja, motivi dednosti, okolja, spolne bolezni, perverzности...
- SIMBOLIZEM- naslov- strahovi- moralna in etična zlaganost
fjord- utesnjen, zaprt dogajalni prostor
požar- dokončna katastrofa Alvingovih
luč, sonce- drugačno življenje, preobrat, odrešitev, olajšanje bolečine
- oznaka DRUŽINSKA DRAMA

OBNOVA

1.dejanje

Gospa Alvingova, vdova po stotniku Alvingu živi s služkinjo Regine na podeželskem posestvu na zahodu Norveške.

Zgodba se začne, ko zgodaj dopoldne v verandno sobo v Alvingovi hiši vstopi mizar Engstrand in prične nagovarjati svojo hčer Regine, naj gre z njim v mesto in mu pomaga pri delu v domu za mornarje, ki ga namerava odpreti. Regine ga zavrne in ga spodi ven, saj vidi, da prihaja pastor Manders. Dogovorjen je z gospo Alvingovo, da se pogovorita o denarnih zadevah pred odprtjem otroškega zavetišča, katerega je gospa Alvingova postavila v spomin pokojnega moža.

Alvingova pastorju vsa vesela pove da se je njen sin Oswald vrnil domov, da bi bil navzoč ob otvoritvi zavetišča. Nato nanese pogovor na zavetišče in pastorja Mandersa zanima ali bi ga zavarovali ali ne. Dogovorita se, da ga ne bosta, kljub gospejinim pomislekom. Pastor jo prepriča z teorijo, da bi pri ljudeh vzbudila sum, da ne zaupata v božjo previdnost, saj je zavetišče za sirote nekaj dobrega in plemenitega.

Iz zgornje sobe po počitku pride Oswald. Po njegovem kratkem obisku v sobi, nanese pogovor na dogodke v preteklosti. Pastor Manders obtožuje gospo Alvingovo raznih nepravilnosti, ki jih naj bi zagrešila v mladosti. To, da je 7 letnega Osvalda poslala v Pariz in je tako spoznal, po pastorjevem mnenju, družbo z neprikrito nenravnostjo, predvsem izven zakonske družine in dejstvo, da je sama po enem letu zakona s stotnikom Alvingom zbežala stran.

Alvingova nato pastorju razkrije vso resnico svojega življenja, ki jo je bila dotlej skrbno čuvala. Razkrije mu svoje življenje po poroki z Alvingom, njegovo ljubezen do žensk, zapletanja v razna spolna razmerja, popivanje...

>Po enem letu zakona z njim je ugotovila, da se je poročila z pijancem, ženskarjem in lahkoživcem. Ob tem spoznanju, s kom ji je usojeno živeti in da je svoje nesreče tudi sama kriva, ker ni poslušala svojega srca (pastor Manders), je pobegnila od moža in se zatekla k pastorju. Njegovo razmišljanje je strogo versko in meščansko moralno. Žena pripada svojemu možu, njena dolžnost je ostati ob njem brez vsakega pomisleka: "Bog vam je naložil križ in vi ga morate nositi!". Zakon je nedotakljiv. Gospa Alvingova se je morala vrniti k svojemu možu in ob njem vztrajati. Svoje ponižanje je od takrat skrivala pred družbo in igrala na videz mirno ženo ob uglednem, spoštovanem možu. Rodila je Osvalda in vso ljubezen nato posvetila njemu. Hotela mu je vse najboljše, živela je samo zanj in mu prikrivala očetovo razuzdanost.

Sedem let kasneje se je rodila tudi Regine, otrok iz stotnikovega razmerja s služkinjo Johanno. Sramota in ponižanje za gospo Alvingovo je bilo ogromno. Služkinjo je podkupila, jo odslovila in poslala v mesto. Tam se je Johanna kasneje poročila z mizarjem Engstrandom pod pretvezo, da je oče male Regine nek mornar. Sina Osvalda je poslala v Pariz, da bi mu prihranila prezgodnja spoznanja o očetovem ravnanju. Tam je postal slikar. Ko je stotnik Alving umrl, je gospa Alvingova kot služkinjo vzela k sebi Regine, da bi jo rešila Engstrandove neprimerne družbe.<

Vse moževo premoženje je po njegovi smrti vložila v zavetišče, saj ni hotela, da Oswald podeduje kaj od očeta. Z zavetiščem za reveže in sirotišnico za otroke si je hotela tudi olajšati vest in pri ljudeh dokončno potlačiti in zbrisati govorice ter dvome, stotnika Alvinga pa prikazati v še lepšem spominu.

Pastor je ob vsej zgodbi presunjen. Nato se iz jedilnice zaslišita dva glasova; Osvaldov in Reginin. Gospa Alvingova je na smrt prestrašena, saj se mlada dva ne zavedata, da sta polbrat in polsestra.

2.dejanje

Končno se zbere in skupaj s pastorcem odideta na kosilo. Po kosilu se vrmeta in skušata najti najboljšo rešitev za Regine. Pastor Manders je odločno proti Osvaldovi ljubezni do Regine, predlaga, da jo pošlje k krušnemu očetu v mesto. Alvingova mu nasprotuje in mu prizna, da bi z veseljem pustila, da se poročita, če le ne bi bila tako strahopetna. Tudi resnice ne bi Osvald nikoli prikrivala, če je ne bi bilo strah. Sredi pogovora ju zmoti mizar Engstrand, ki pride prosit pastora za uro molitve v zavetišču, saj so delavci dokončali še zadnja dela. Manders je sprva jezen nanj, saj misli, da je poročil Johanno samo zaradi odkupnine, a mu Engstrand vse razloži in tako se skupaj odpravita v zavetišče.

Gospa Alvingova najde Osvalda v jedilnici. Zdi se ji nemiren, pije kozarec za kozarcem in vidi se mu, da je nekaj narobe. Povabi ga, naj sede k njej in Osvald ji vse pove. Pravi, da ne more več zdržati takega pritiska.

Osvald je bolan. Pravi, da njegova utrujenost ob prihodu, ni samo utrujenost. Mami razlaga, da je duševno ubit, da ne more več delati, da ne more slikati, ustvarjati. Sam sebe primerja z živim mrličem. Pove ji, da je kmalu po tem, ko je bil zadnjič doma, v glavi čutil strašne glavobole, vse mu je migljalo pred očmi, zato je poslal po zdravnika. Ta je za njegovo bolezen uporabil izraz »vermoulu« kar pomeni: črviv od znotraj. Povedal mu je, da se grehi očetov maščujejo nad sinovi. Ker pa Osvald ni ničesar vedel o očetovi razuzdanosti, je sklepal, da si je sam kriv, da je bolan. Zaradi svoje nepremišljenosti nerešljivo uničen za vse življenje. Želi si, da bi bilo vsaj kaj podedovanega, saj ne more prenesti dejstva, da si je sam uničil svoje življenje. Gospa Alvingova je prestrašena na smrt. Svojega ljubljene sina, za katerega se je žrtvovala in prizadevala, da bi ga obvarovala očetove razvratnosti, je zdaj doletela nesreča v obliki bolezni.

Alvingova ne ve kaj naj stori, sinu bi rada odvzela breme krivde, a ne more. Osvald materi prizna, da nekaj čuti do Regine. Zdi se mu tako lepa in radoživa. V tem najde rešitev zase. Razlaga ji, da bi šla Regine in on skupaj v Pariz, saj se doma počuti utesnjenega, brez kakršnegakoli veselja in volje do dela. Mati začinja počasi razumevati. Medtem Regine prinese šampanjec, za katerega je prosil Osvald. Gospa Alvingova je že skoraj pripravljena, da jima obema pove resnico in da blagoslov za njuno zvezo, če sama tako hočeta.

Zasliši se vpitje, Regine skozi okno zagleda žar ognja. Vidijo, da zavetišče gori. V sobo pride pastor Manders: »Nad hišo zablode je zasijala kazen božja!«

3. dejanje

Regine stoji ob oknu, gospa Alvingova je na vrtu, iz veže pride pastor Manders. Z Regine se sprašujeta kako neki se je vnelo. Nato pride še Engstrand in razkrije kdo je kriv za požar. Pastor Manders je upihnil svečo in iskra je odletela naravnost med oblanje. Manders vse zanika, a se počteno ustraši, kako bo reagirala javnost, če se izve. Engstrand ga še naprej zvito obtožuje da zavetišče ni bilo zavarovano, da bodo ljudje mislili, da je bilo zanalašč...pastorja predvsem skrbi javno mnenje. Engstrand se nato hinavsko pokesa, da je vsega kriva njegova pobožnost (ker je on hotel uro molitve). Medtem se vrne gospa Alvingova in Mandersu pusti, da z obrestmi in denarjem, ki je še ostal, podpre kakšno drugo podjetje, ki bo v prid mestu, saj pogorelo zavetišče tako ali tako ne bi bilo nikomur v srečo. Engstrand je potihoma že računal na to možnost, zato preračunljivo sprejme krivdo za požar nase. Tako reši Mandersa in ga hinavsko opomni na njegov dom za mornarje. Pastor Manders mu iz hvaležnosti takoj ponudi svojo pomoč. Tako Engstrand doseže svoje. Gospe Alvingovi pa reče, da se bo dom imenoval Dom komornika Alvinga in obljubil, da bo delal čast rajnemu komorniku.>V resnici namerava Engstrand odpreti bordel za mornarje in tako bo »čast komorniku«, samo njegovo resnično življenje-razvrat, varanje...<

Pastor in Engstrand hočeta nato takoj odpotovati.

Iz pogorišča se vrne Oswald. Otožno gleda, kako še zadnji spomin na očeta izginja. Tudi sam počasi izgoreva- njegova bolezen se širi. Gospe Alvingove zdaj nič več ne ovira na poti, da bi Oswaldu in Regine povedala resnico.

Šele zdaj razume, da je bil Alving nesrečen tu na podeželju. Poln je bil radoživosti, ki pa jo tu ni mogel potešiti. Tudi sama, pravi Alvingova, mu ni mogla prinesiti življenjske radosti. Spozna, da je tudi sama kriva za moževo ravnanje, saj je bil doma nesrečen (vzrok za različna spolna razmerja, utapljanje žalosti v pijači...), kot je zdaj Oswald. Regine pa pove, da tudi ona pravzaprav spada v to hišo, kakor Oswald. Njeno delo je zdaj opravljeno, resnica je prišla na dan, zdaj se morata Regine in Oswald sama odločiti. Oswald niti ni tako presunjen, saj razmišlja pametno in trezno. Saj se očeta sploh ni spominjal. Regine pa pride do spoznanja, da je bila tudi njena mati ena tistih, ki se niso kaj dosti menili za moralne vrednote. Odloči se, da gre. V mesto, k Engstrandu.

Gospa Alvingova ostane sama s sinom. V hribih se že dani. Oswald prizna mami še svoj zadnji strah. Bolezen, ki jo je podedoval ni samo utrujenost in brezvoljnost do dela. Očetova nenravnost je pustila na njem telesne posledice, konkretno mehčanje možganov, demenco (zmanjšanje umskih sposobnosti, oslabitev). Po očetu podeduje sifilis. Bolezen lahko plane na dan kadarkoli, postane lahko nebogljen, kot dojenček. V Parizu je že doživel tak napad, zato se je oskrbel z morfijem, za najhujše trenutke. Rajši umre, kot da bi moral tako trpeti. Mamo prosi za še zadnjo uslugo. Pravi, da bi mu Regine gotovo izpolnila to zadnjo željo, saj je tako naivna ter lahkomiselnna in bi se hitro naveličala skrbeti za takega bolnika. Gospa Alvingova pa se ne more kar strinjati. Oswald jo prepriča, da mu bo olajšala smrt, ko bo potrebno, Alvingova pa verjame, da sploh ne bo.

Sonce začne vzhajati, Oswald sedi v naslanjaču. Gospa Alvingova ga vzhičeno sprašuje o čudovitem vzhodu in zatrjuje, da bo odslej vse drugače. Oswald je v temi, kar naprej ponavlja »Mati, daj mi sonca!« Ne vidi sončnega jutra, ne prepozna svoje matere... Gospa Alvingova ostane sama, v največji dilemi- sina odrešiti muk in ga pravzaprav umoriti ali vsak dan gledati kako trpi. Mu dati morfij ali ne...

OSEBE:

HELENE ALVINGOVA

- vdova stotnika Alvinga
- odločna, razgledana a pod vplivom puritanske vzgoje
- za zakon z njim se je odločila iz preračunljivosti, bogastva in ne ljubezni (po nasvetu matere in dveh tet)
- obremenjena je z moževo podobo v družbi! – lažna podoba zakona
- na začetku odnos do okolja zelo odklonilen, nato okolje sprejme (načelo razvoja in rasti)

OSVALD ALVING

- sin zakoncev Alving
- bister, razsoden, radoživ
- poslan v tujino pri 7letih
- umetnik, slikar
- mati ga skuša obvarovati očetovih grehov
- domov se vrne bolan »vermoulu« (fr. črviv, razjeden od čustev)
- podedoval očetovo bolezen=sifilis
- spoštuje in ljubi svojo mater, zato pričakuje, da mu bo pomagala umreti
- zveza z Regine (radoživost, naivnost, preračunljivost)

PASTOR MANDERS

- družinski prijatelj Alvingovih
- v mladosti zaljubljen v Helene
- prepričanje, da pozna razmere v družini- k njemu se v stiski zateče Alvingova
- dolžnosti in odpovedi, temelj njegove miselnosti, a le v besedah, ne dejanjih
- zavrnitev Helene = njegova največja življenjska zmaga, ki se ob razkritju gospe Alving spreobrne v najklavrnejši poraz
- opira se na javno mnenje
- deli življenjske nasvete, predvsem zakonske-čprav nima nobenih izkušenj s tem

ENGSTRAND

- vdovec
- mizar
- pohabljen lev noga
- dvoičen, koristoljuben,
- iz koristoljubja igra vlogo žrtve (požar, zakon z Johanno)
- lahkoživ, izkoriščevalen (požar-Manders)
- potuhnjen, zvit (dom=bordel za mornarje)
- krušni oče Regine

REGINE ENGSTRAND

- služkinja pri gospe Alvingovi
- nezakonska hči Alvinga in Johanne
- več obrazov -odnos do Alvingove = spoštljiv, uslužen
 - odnos do Engstranda = vzvišen
 - odnos do Osvalda = prijateljski
- izkaže se, da se tudi moralna nagnjena podedujejo, Regine odide, ko izve resnico in v tem tudi najde opravičilo za svoja bodoča ravnanja

JEZIKOVNI SLOG OSEB

- jezik je stvaren
- osebe govorijo glede na svoje značajske poteze
- ga. Alving – prenesene besedne zveze
- Osvald- ironija, posmeh
- pastor Manders- ljubkovalni izrazi, ponavljanja, svetopisemska retorika
- Regine- francoski izrazi
- Engstrand- pogovorni jezik, svetopisemska, ljudska rekla

ZGRADBA:

ZUNANJA ZGRADBA

- 3. dejanja
- ni delitve na prizore

DOGAJALNI PROSTOR

- posestvo Alvingovih
- prostorna verandna soba
- skozi okno se kaže mračna pokrajina s fjordom
- enakomeren dež, megla

DOGAJALNI ČAS

- manj kot en dan
- 1.dejanje – dopoldne pred kosilom
- 2.dejanje – popoldne, večerni mrak
- 3.dejanje – ponoči , jutranji svit
- letni čas = jesen

enotnost časa
in dogajanja

NOTRANJA ZGRADBA

- govor = proza
- didaskalije - telesni opisi oseb
 - opisovanje čustev, občutkov
 - opisovanje prostora, dejanj oseb, vremena

PRIPOVEDNA TEHNIKA

- analitično – sintetična
- dogodke v preteklosti= analitične pisatelj odkriva postopoma
- soočanje z nakopičenimi problemi iz preteklosti
- vzroke za katastrofo izvemo iz dialogov = RETROSPEKTIVA

MOTIVI

- dednost
- determiniranost z okoljem
- alkoholizem – Alving, Engstrand
- strahovi
- nemoč ženske – Alvingova se mora ravnati po dolžnostih žene
- spolna bolezen – stotnik Alving, posledično Osvald

tipične značilnosti
naturalistične drame

- videz : resnica – Alvingovo življenje
- dvojne morale –v družbi
- koristoljubje- težnja po bogastvu
- umetnost – Osvald, sicer pa v tej družbi ni mogoča
- okolje : posameznik – Osvaldov propad kot posledica socialne utesnjenosti
- incest – Osvald- Regine, odnosi na podeželju

TEMA

- posledice zlaganih zakonskih in družinskih odnosov

IDEJE

- sprijena družba, ki ščiti pokvarjene ljudi
- zakon iz preračunljivosti je obsojen na propad – zakonca Alving
- nesmiselnost vztrajanja v zakonu brez ljubezni
- nezmožnost vstopa v družbo – Regine hči Alvinga, a nima enakega položaja kot Osvald
- osvoboditev osebnosti, osvoboditev od preživelih strahov – gospa Alvingova, Osvald
- človek podeduje fizične lastnosti in tudi moralna nagnjenja – Osvald, Regine